

Szilágyi Miklós

Ügyvéd és fordító, a Magyar Nemzeti Tanács Nyelvhasználati Bizottságának
elnöke
adv.siladji@gmail.com

HIVATALOS NYELV- ÉS ÍRÁSHASZNÁLAT

Elmélet és lehetőség

Official language usage

Theory and possibilities

Zvanična upotreba jezika i pisma

Teorija i mogućnosti

A Szerb Köztársaság törvényi lehetőségei a hivatalos nyelv- és íráshasználattal kapcsolatban jónak mondhatók a környező államokéhoz képest. Amíg a szomszédos államokban a fordításokhoz sokkal nehezebben juthat a fél, és még pénzébe is kerül, addig Szerbiában szinte alanyi jogon jár a kisebbségieknek az okiratok anyanyelven történő kiállítása vagy fordítása. Habár a törvényi keretek adottak, sokszor gondokba ütközhet a vajdasági kisebbségi. Ezek a problémák változatosak: a hatalmi szervek tudatlansága, néha érdektelensége, a részarányos foglalkoztatás hiánya olyan jogsértésekhez vezethet, melyeket orvosolni kell. A panaszok fogadásával most már többen is foglalkoznak, s ebben a harcban kimagaslik a Magyar Nemzeti Tanács munkássága is.

A törvények a közeljövőben továbbra is változni fognak, várat magára a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény módosítása és a Fordítói törvény meghozatala, ami sokban elősegítené a fordítók helyzetét, akik most egy hiányos és idejétmúlt Szabályzat alapján dolgoznak.

A jövőben a kisebbség helyzetét, a nyelv- és íráshasználatot, valamint a kisebbségi jogok érvényesülését sokban tudja segíteni a részarányos foglalkoztatás.

Kulcsszavak: Szerb Köztársaság, Hivatalos nyelv- és íráshasználat, nyelvi jogsértés, részarányos foglalkoztatás, fordítók, Magyar Nemzeti Tanács

A Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény (Az SZK Hiv. Közlönye 30/2010) Szerbiában 2010-ben lépett életbe. A törvény adta lehetőségek a környező államokhoz képest csaknem kiválóan mondhatók. Amíg például Szlovákiában akkor kaphat magyarul végzést, ítéletet egy ügyfél, ha előtte kifizette az illetéket, a szerbiai törvény szerint ezt a költséget minden esetben a fordító és fordítást igénybe

vevő szerv köteles állni. Sok országban leginkább azt irányozza elő a törvény, hogy a többség nyelvén is ki kell írni a tájékoztatást a táblákra, és a különféle emlékművek feliratait is le kell fordítani, amennyiben azok kisebbségi nyelven kerültek felvételre, a szerb törvény pedig ennek épp az ellenkezőjéről szól: a kisebbségi nyelv egyenrangú használatáról a többségi nyelv mellett.

A törvényi keret tehát adott és jónak mondható. A fent említett példákon kívül a törvény előírja a különféle szervek által kiadott dokumentumok kisebbségi nyelven való kiállítását, az eljárásokban a kisebbségi nyelv használatát, helységek, közterek, intézmények, felszólítások megjelentetését kisebbségi nyelven is. Persze vannak olyan rendelkezések, amelyek azért könnyen háttérbe szoríthatják a kisebbségi nyelv használatát – ilyen például a Törvény 12. szakaszának 6. bekezdése, mely szerint ha a két szemben álló fél egyike kéri az eljárás szerb nyelven történő lefolytatását, abban az esetben azon a nyelven kell azt lefolytatni. Hiányosságként említhető az is, hogy a döntéshozók egy-egy eljárásban nincsenek külön díjazva munkájukért, amennyiben a kisebbség nyelvén folytatják le az eljárást, pedig kétszer annyi feladatuk van – a kisebbség nyelvén készült dokumentumokat le kell fordítani szerb nyelvre is (14. szakasz 1. bekezdése).

A törvény adta lehetőségek közepette milyen problémák merülhetnek fel a gyakorlatban?

Nem minden esetben ismert a bíró vagy a szerv vezetője előtt a hatályos törvény, ezért sokszor nyelvi jogsértésekről beszélhetünk, melyek jobb esetben kijavításra kerülnek még első fokon, rosszabb esetben a másodfokú eljárás folyamán, s a legrosszabb esetben nem is derülnek ki, vagy már csak akkor, amikor nem lehet őket orvosolni.

Egyre több esetben mondható el az is, hogy egy adott szervben, bíróságon, intézményben nem is dolgoznak nemzeti kisebbséghez tartozó személyek, akik tudnának a kisebbség nyelvén szólni az ügyfelekhez. A részarányos foglalkoztatás, amely elő van irányozva a Szerb Köztársaság által tavaly márciusban elfogadott kisebbségi akciótervben, remélhetőleg orvosolja ezt a helyzetet, és egyre több kisebbségi tud elhelyezkedni a kulcsfontosságú intézményekben, így érvényesülhetnek igazán a Hivatalos nyelv- és íráshasználatról szóló törvény által biztosított jogok.

Ami még mindig várat magára, az a fordítókról szóló törvény, melyet már hosszú ideje várnak a fordítók és tolmácsok, ugyanis rájuk

csupán egy, az Állandó bírósági tolmácsokról szóló szabályzat (SZK Hiv. Közlönye 35/2010) vonatkozik, mely hét évvel ezelőtt született meg, és mára rendkívül idejétmúlttá lett, szűkre szabott és hiányos – nem tesz különbséget a fordítandó szövegek nehézsége között, nem tartalmaz karakterszám-meghatározásokat, nem irányozza elő az úti-költséget a fordítók számára, és nem utolsósorban rendkívül alacsony juttatásokat szab meg, ami miatt a fordítók általában más munka mellett tudnak csak fordítással foglalkozni, ezért haladnak mindig nehézkesen a fordítást igénylő eljárások.

A nyelvi jogi panaszok, problémák és jogsértések esetén nagy segítséget nyújthat a Magyar Nemzeti Tanács, mely mindig is kényes témaként kezelte ezeket a vitás eseteket, s az autoritásával és törvény adta lehetőségeivel élve próbált segíteni a nyelvi jogsértéseket szenvedett polgárokon. Ugyanezt teszi saját hatáskörében erőteljesen a tartományi ombudsman hivatala is, amely már hosszabb ideje figyelemmel kíséri például a közjegyzők által alkalmazott nyelvi jogok érvényesülését, vagy azok figyelmen kívül hagyását, és igyekszik kezelni a megjelent problémákat és helyzeteket.

A lehetőségek adottak, a törvényes keret jónak mondható, tehát a polgárokon áll, hogy élve jogaikkal, minden esetben szóvá tegyék, ha azok csorbulnak vagy nem kerülnek alkalmazásra. Ha pedig a részarányos foglalkoztatás által nagyobb igény mutatkozik majd a kisebbségi munkaerőre, a mi feladatunk lesz az is, hogy betöltsük ezeket a munkahelyeket rátermett szakemberekkel.

Official language usage

Theory and possibilities

The legal framework of the Republic of Serbia can be considered good as opposed to other neighbouring countries. While in the neighbouring countries, translations are hard to obtain for the interested parties, services are also charged; in Serbia it is the basic right of minorities to obtain their official documents in their mother tongue or – if that is not possible – official translations are provided for. Even though the legal framework exists, minorities often face difficulties. These hardships are of various character: in some cases legal institutions are either un-informed or uninterested, and also there is a gap in proportional employment of officials. More and more institutions are dealing with complaints, and the National Council of Hungarian Ethnic Minority also provides a considerable contribution to the cause. The laws are to be changed in the near future, the Law on official language usage is to be soon amended, and a Law on translations should also be adopted. These factors would greatly contribute to the work of translators, who at

the moment are forced to work under the outdated provisions of the old Rulebook. Proportional employment of officials will surely better the situation of minorities, language usage, as well as the complete legal framework of the state.

Key words: the Republic of Serbia, official language usage, proportional employment, translators, National Council of the Hungarian Ethnic Minorities

Zvanična upotreba jezika i pisma Teorija i mogućnosti

Pravni okviri Republike Srbije o zvaničnoj upotrebi jezika i pisma se mogu smatrati dobrim u poređenju sa zemljama u okruženju. Dok u susednim zemljama stranke teško mogu doći do prevoda, a i usluge se naplaćuju, u Republici Srbiji osnovno je pravo manjina da zvanična dokumenta pribave na maternjem jeziku ili da im se obezbedi prevod. Iako pravni okvir postoji, pripadnik nacionalne manjine često se susreće sa poteškoćama. Ove poteškoće su različite prirode: neznanje i neinformisanost državnih organa, u nekim slučajevima i nezainteresovanost istih, ali i nedostatak proporcionalnog zapošljavanja. Sve gore navedeno može dovesti do povrede prava, a koje povrede se moraju ispraviti. Sve više organa se bavi sa primanjem žalbi, a značajan doprinos poboljšanja stanju daje i Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine. Zakoni će se menjati u bliskoj budućnosti, čeka se usvajanje amandmana Zakona o zvaničnoj upotrebi jezika i pisma, donošenje Zakona o prevođenju. Ovi faktori bi u mnogome poboljšali situaciju prevodilaca, koji za sad moraju da rade po manjkavim i zastarelim principima starog Pravilnika. Proporcionalno zapošljavanje će poboljšati stanje manjina, korišćenje jezika i pisma kao i celokupni pravni okvir manjinskih prava.

Ključne reči: Republika Srbija, zvanično korišćenje jezika i pisma, proporcionalno zapošljavanje, prevodioci, Nacionalni savet mađarske nacionalne manjine

Beérkezés időpontja: 2017. 10. 10.

Elfogadás időpontja: 2017. 10. 12.